

KOMMENTARER: TRYGVE SÖDERLING

När gör det skillnad?

Khashoggi & Ståhlberg

Konsekvensbedömning är inte världens enklaste konst, särskilt om du är omgiven av ja-sägare. Troligen insåg Mohammed bin Salman ("MbS"), den saudiske diktatorn *de facto*, inte de fulla följderna när han beställde likvideringen av journalisten Jamal Khashoggi. Styckmordet den andra oktober inne på det saudiska konsulatet i Istanbul väckte världen med sin maffia-aktiga dramatik och hotar nu bli ett åtminstone tillfälligt gruskorn i den annars så väloljade alliansen mellan USA och den saudiska diktaturen.

Från romantisk filmstjärnefigur à la Rudolph Valentino, från shejken som i en storslagen gest låter saudiska kvinnor köra bil, förvandlades prinsen över en natt till en groda.

Många gissar nu att MbS, trots en hel rad andra misslyckanden, blev fartblind av de strålande relationerna med USA och i synnerhet med president Trumps svärson och rådgivare Jared Kushner. Med sådana vänner borde man vara osårbar. Och vem bryr sig förresten om en enstaka kritisk journalist, en av dessa "folkets fiender" i "lögnmedias" tjänst – för att tala med Trump, själv den mest osårbara?

Journalister stryker ju ändå med dagligen på olika håll i världen utan att det gör stora rubriker.

Trump's första utrikesresa som president gick till Saudi-Arabien och också efter mordet har han fortsatt dra fram det enligt honom själv fantastiska handelsavtalet mellan länderna – saudisk olja mot amerikanska vapen, precis som förut – som ett vär-

de som inte får äventyras. En miljon jobb i USA står enligt Trump på spel. Ett argument som givetvis varje USA-president skulle beakta men ingen annan uttala i just detta läge.

I fallet Khashoggi har Trump däremot inte, den här gången, gripit till argumentet att USA själva gör liknande saker. När en TV-intervjuare 2015 nämnde att Putin "*kills journalists that don't agree with him*" svarade Trump "*Well, I think that our country does plenty of killing too, Joe*". I februari 2017 återkom han till temat, igen apropå Putin: "*There are a lot of killers. We've got a lot of killers. What, do you think our country's so innocent?*". Han tillade att också USA gjort många "misstag", till exempel (det andra) Irakkriget som han, för övrigt felaktigt, påstod att han i tiden hade motsatt sig.¹

Mitt bland sina lögner kan Trump alltså till och med kosta på sig att ibland tala sanning – till lika stor förtvivlan för sin administration. Att USA, Ryssland och Saudi-Arabien skulle vara lika goda kålsupare står inte riktigt i samklang med den officiella självbilden.

På de flesta andra håll öppnade fallet Khashoggi slussarna för en nymornad uppmärksamhet. Med styckmordet som symbol och metonym började våra media nu på allvar uppmärksamma Saudi-

¹ www.theguardian.com/us-news/2017/feb/05/donald-trump-repeats-his-respect-for-killer-vladimir-putin

Arabien som den förtrycksregim landet hela tiden varit. Det sensationella mordsättet levererade en krok att hänga upp våra mediala strålkastare på, i jakten på uppföljningar vändes de nu plötsligt mot torterade feminister i saudiska fängelser och mot landets ansvar för hungerkatastrofen i Jemen.

Kritik mot MbS blev plötsligt möjlig, samma slag av kritik som blev Khashoggis död sedan han framfört den i *Washington Post*.

Khashoggi talade ofta i telefon med Omar Abdulaziz, en nära samarbetspartner i Kanada. Det har nu visat sig att Abdulaziz telefon hackats av den saudiska säkerhetstjänsten med hjälp av det hemliga israeliska spionprogrammet Pegasus.² Teknologexport på denna höga nivå kräver tillstånd från den israeliska regimen. Relationerna mellan Israel och Saudi-Arabien har överlag blivit allt varmare – MbS, Netanyahu och Kushner har inte svårt att hitta sin gemensamma våglängd.

Också den demonstrativa hjärtligheten mellan MbS och en annan av Trumps favorit-despoter, Vladimir Putin, väckte internationell uppmärksamhet under G20-toppmötet i Argentina i november. Gällde skämten kanske ryska agents mordförsök på Sergej Skripal i England i mars?

Flera europeiska länder, inklusive Finland, har nu dragit ner eller stoppat sin (inte särskilt omfattande) vapenexport till Saudi-Arabien. Den överlägset största exportören (61% av de saudiska vapenköpen 2013–17) är ändå USA. Men till och med där har tunga politikerröster höjts för att dra bort landets aktiva stöd till den saudisk-ledda interventionen i Jemen, som sedan 2015 beräknas ha dödat 13000 civila och hota tretton miljoner med hungersnöd.

Hur ska då en nyhetshändelse se ut för att utlösa ett medialt och opinionsmässigt jordskred? När fäster en människas död blicken vid tiotusentals döda? Ofta används en kvasi-meteorologisk bild: en fjärils vingslag utlöser en orkan på andra sidan av jordklotet. Mindre romantiska, mera påtagliga, är laviner, droppen som fick bägaren att rinna över och den så kallade ketchup-effekten. Man kan också tala

2 www.nytimes.com/2018/12/02/world/middleeast/saudi-khashoggi-spyware-israel.html

i elektriska termer: med ett relä kan en liten ström reglera en stor. Hashtaggen *#dammenbrister* är en god beskrivning av vad som hände i och med att *#metoo* blev kollektiv medial massrörelse.

I Finland kan fallet Khashoggi föra tankarna till skjutsningen av ex-president Ståhlberg och hans hustru den 14 oktober 1930. Den fascistinspirerade Lapporörelsen var visserligen redan på nedgång när några berusade medlemmar gjorde felbedömningen att enlevera paret under deras promenad på Brändö, Helsingfors, tvinga in dem i en bil och köra dem mot östgränsen (färden strandade dock i Joensuu).

Aktionen följde ett mönster som hade blivit välbekant under sommaren 1930. Skillnader fanns också: K.J. och Ester Ståhlberg blev inte direkt misshandlade, till skillnad från många av de tidigare offren för Lapporörelsens ”skjutsningar” – tre av dem mördades. En annan skillnad är den enorma uppmärksamhet som just denna *muilutus* fick – en 65-årig borgerlig president med fru har större nyhetsvärde än terror mot hundratals för allmänheten mer eller mindre okända kommunister och vänsteraktiva.

Ståhlberg-fiaskot blev en vändpunkt: den allmänna opinionen fick till sist en orsak att uppmärksamma Lappos brott. För en del av gärningsmännen fick en del av de tidigare skjutsningarna följder. Den så kallade rättsstaten, som tidigare sett mellan fingrarna, väckte nu åtal mot 656 personer – i förhållande till antalet skyldiga en låg siffra, anser historikerna. 416 av de skyldiga drabbades av något slag av sanktion, i enstaka fall fängelse.

Slutsatsen blir – tyvärr – att handlingarna i sig inte spelar någon större roll för hur vi uppmärksammar trakasserier, tortyr eller mord. Det som krävs för att göra skillnad är – tyvärr – att vi på något sätt räknar offret som ”en av oss”. Få av oss har personliga kontaktytor till miljontals hungrande och bombade invånare i Jemen. Däremot har många av oss gått in på en legation eller ambassad i till exempel visumärenden.

Skjutsningen av paret Ståhlberg fick vissa konsekvenser. Mordet på Khashoggi blir knappast strået som knäcker kamelens rygg, men har nog skapat en PR-svacka för MbS och hans partner Trump.

17.12.2018